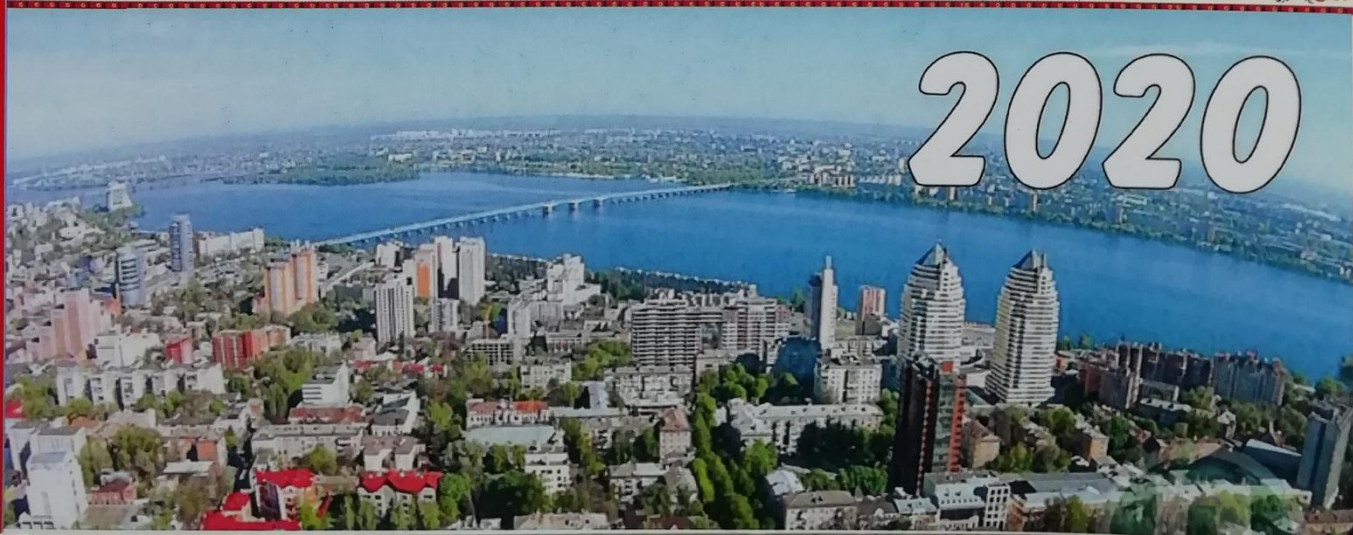

Моє Придніпров'я

2020

Місто Придніпров'я

Управління культури, національностей і релігій
Дніпропетровської облдержадміністрації

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія

Краєзнавчий відділ

Моє Придніпров'я

Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області
на 2020 рік

Дніпро
2019

Абрам

— 18 —

Березень

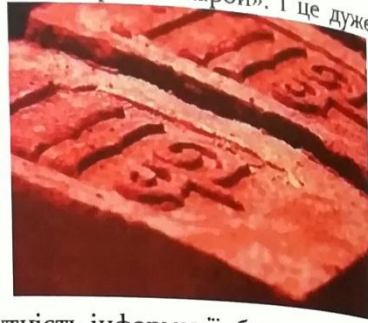
Харківський національний університет імені Шевченка

3 березня – 15 років тому (2005 р.) уперше письмово заявлено про Катеринославську «плінфосемологію» (вивчення клейм на керамічних виробих) і надруковано першу статтю, присвячену колекції катеринославських цегельних клейм.

Плінфосемологічні розвідки Дніпра у плині часу

Сьогодні вже мало кого здивуєш незвичним хобі, пов'язаним із колекціонуванням старих таврованих керамічних виробів. У багатьох історичних містах вже є завзяті й активні збирачі цегли та черепиці, що поступово відтворюють списки колишніх виробників, виписують нові

виявлені літери і символи, відвідують будівельні майданчики та старі двори під час пошуку раритетних знахідок, дбайливо чистять і розставляють експонати у своїх колекціях, фотографують та виставляють на своїх сторінках в соціальних мережах зібрані «скарби». І це дуже добре. Завдяки такому зацікавленню в приватних колекціях з'являється кам'яний літопис історичних населених пунктів, який допомагає відтворити затерті та зневільовані в радянський час сторінки рідної історії. Проте, так було не завжди. Ми неодноразово на шпальтах різних видань розповідали історикам і журналістам про історію виникнення в середині 1990-х рр. плінфосемологічних розвідок і створення нашої колекції – першої в Дніпрі. Процес збирання цегли та черепиці, популяризації й зацікавленості мешканців міста через телебачення та видання був нелегким і доволі довгим. Відсутність інформації, брак спеціальних приміщень і технічних засобів, значна вага об'єктів колекціонування дуже ускладнювали створення збирання будівельної кераміки. Завдяки професії доводилося постійно працювати зі старовинними будівлями, пропускати через свої руки значну кількість матеріалу. Одним із перших експонатів майбутньої колекції стала цегла з Новомосковська з літерами «МБ», яку привіз наш друг архітектор Андрій Гриманов із будівельного майданчика. Тоді старовинну будівлю розбирали просто в центральній частині міста, й вона потрапила в поле зору зодчого. Цілий і непошкоджений зразок таврованої цегли мав доволі оригінальний і дуже ефектний

вигляд. Шрифтова композиція і якість виробу говорили про естетичний підхід, та неабияке ставлення виробника до результату свого творіння. А потім почалося «масове» зацікавлення і пошук нових цеглин. Виявилося, що їх доволі багато. Щотижня колекцію поповнювали екземпляри з різноманітними написами. Стало зрозумілим, що цеглу таврували в різних місцях і в різні часи. Оскільки знахідок було дуже багато, було вирішено обмежити ареал пошуків і колекціонування межами давнього Катеринослава. Значну кількість склали також зразки таврованої черепиці. Траплялися навіть написи з цілими прізвищами, назвами заводів і населених місць де виготовляли будівельну кераміку. Азарт колекціонування зростав. Внаслідок чого до колекції надходили не лише керамічні

вироби а й ліпний гіпсовий декор, який раніше прикрашав інтер'єри та фасади давніх будівель, тощо. До початку 2000-х років було зібрано значну кількість експонатів, які вже було важко уміщувати у власному помешканні. Колекція зберігалася в кількох приміщеннях, більша частина – в квартирі, для окремих експонатів вдалося відвести куток в офісному приміщенні нашого друга і колеги Костянтина Улізко на 5-му поверсі будівлі ГоловаАПУ по Січеславській Набережній, 29-А. Для першої експозиції було вибрано лише 50 цілих екземплярів цегли та черепиці (до колекції потрапляла і збиралася значна кількість інформативних фрагментів із таврами). Кожен експонат було підписано як у музейній експозиції (надруковано адресу місця знаходження). Офіс відвідували колеги-архітектори, замовники та друзі. Інтерес до виставки був значним. З часом навіть почалася масова допомога у збиранні нових екземплярів й інформування на предмет місця знаходження зафіксованих цеглин. Уже в ті часи стало зрозуміло, що перед нами постає цілий напрямок досліджень і маловідома, майже втрачена неповторна сторінка будівельних технологій старого Катеринослава. Так, це було тоді, перш за все, хобі. Через певний час інформація про дивну колекцію й архітектора, який збирає в Дніпрі та за його ме-

жами цеглини, розповсюдилася по місту. Окремі екземпляри збиралися по всьому місту і внаслідок їх значної кількості зберігалися вже у багатьох місцях. Певний час десятки цеглин знаходились і у наших друзів із краєзнавчого відділу Обласної бібліотеки. Першими на незвичне хобі відреагували журналісти дніпропетровського телебачення, потім київського, потім вийшло кілька статей у періодичних виданнях. Після репортажу журналістки Ольги Павловської в жовтні 2004 року до редакції місцевого каналу постійно надходили дзвінки городян із запитаннями про значення тих чи інших літер на цеглинах і пропозиціями поповнення колекції. Зацікавленість історією у багатьох мешканців міста виникла після перегляду невеличких репортажів про збирання керамічних зразків епіграфічної колекції старого будівництва Катеринослава. Виявлялося, що навколо нас – мешканців міста, приховане невідоме джерело забутої епохи. Джерело, яке можна виявити в стінах, на підлозі, під землею... Джерело, що відкриває нам окреме ім'я, окрему долю, окрему сторінку будівельного життя старого міста. Не дивно, що через деякий час у місті з'явилися ще збирачі цегли. В теперішній час зацікавленість цеглою отримала масовий характер. Стародавньою цеглою обкладають стіни інтер'єрів і навіть фасади новозбудованих споруд! Оскільки якість катеринославської цегли вже доведено. Творчі задуми архітекторів постійно повертаються до стародавніх таврованих цеглин, які зараз прикрашають численні колекції, стіни громадських і офісних приміщень, приватні оселі.

Зберігати безцінні зразки будівельної кераміки і ліпного декору катеринославських стародавніх будівель у приватному помешканні фактично не мало сенсу. До того ж, колекція розширюючись і збільшуючись, забиравала значну кількість житлового простору. В певний час навіть озвучували ідею влаштувати пам'ятну стелу, присвячену старому місту та його історії, викладену з таврованої цегли. Однак, зацікавлених для втілення подібної ідеї в Дніпрі не знаходилося. Якою ж були радість і здивування, коли ідея використати колекцію пролунала з сусіднього міста – Новомосковська. «Нову домівку» для старої цегли запропонував музей на чолі з Костянтином Мешко. Ідея проведення виставки з подальшим постійним перебуванням у фондах музею нам дуже сподобалася. До того ж завзятість і ентузіазм пана Костянтина доводили правильність подібного задуму.

Підготовчий етап транспортування та створення експозиції відбувся в січні 2016 року. 30 січня музей уже запрошував на відкриття виставки старовинної цегли Катеринославської губернії, яка експонувалася протягом лютого під гаслом «Сьогодні старовинна цегла є важливим джерелом дослідження історії архітектури та промисловості рідного краю. Тому не втрачайте можливості відвідати цю цікаву та пізнавальну виставку». Понад 220 цеглин, черепиць і фрагментів ліпного декору отримав у подарунок Новомосковський краєзнавчий музей ім. П. Калнишевського. Старовинна катеринославська таврована цегла і черепиця періоду середини XIX – початку XX ст., за висловом на відкритті виставки відомого дніпропетровського колекціонера Павла Маменка, «стала розкішним і цінним подарунком для музею й міста». За період проведення виставки значна кількість мешканців Новомосковська познайомилася з колекцією. Щоб подивитися її, люди спеціально приїздили з усієї області. Маємо надію, що знаходячись в експозиції й у фондах музею, наша колекція не залишить байдужими до рідної історії багатьох краєзнавців, істориків, архітекторів і мешканців краю. Вивчення таврованих керамічних виробів продовжується, наступним етапом існування і збереження колекції може стати видання каталогу для сучасників і майбутніх поколінь.

Олександр Харлан

Література:

Кочергін І. О. Перший «ювілей» Катеринославської плінфосемології / І. О. Кочергін // *Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2010 рік* : бібліогр. покажчик / упоряд. І. Голуб. – Дніпропетровськ : ДОУНБ, 2009. – С. 33–35.

Евтушенко Е. Кирпичная история / Е. Евтушенко // *Наше місто*. – 2006. – 6 трав. – (№ 64). – С. 12.
Кочергін І. Час збирати каміння / І. Кочергін // *Хобі. Світ наших захоплень*. – 2007. – лютий. – С. 86–90.
Кравченко С. Колекція, що збирається по цеглині / С. Кравченко // *Голос України*. – 2006. – 8 серп. – (№ 145). – С. 9.
Кравченко С. Колекція, что растет по кирпичику / С. Кравченко // *Свое мнение*. – 2007. – 25 апр. – (№ 17). – С. 18.

Новомосковському музею подарили 20 старинных кирпичей екатеринославского образца [Електронний ресурс]. – Режим доступа : https://gorod.dp.ua/news/u3476?fbclid=IwAR1jZCs7jrPuOfGJDLBLryVePwwR7GgCO17EP6V7e3GMgnHJDba_NBeFQ
Кирпич Екатеринославской губернии [Електронний ресурс]. – Режим доступа : https://royalbrick.io.ua/s2284298/kipich_ekaterinoslavskoy_gubernii_-cegla_rozbiorkowa

